

fordi den ser kedelig ud
derfor mener jeg heller ikke, man kan tale om det
det er altså ikke det samme som at ikke,
Derfor mener jeg heller ikke,
man kan tale om det
DET HVOROM man ikke kan tale, om det må man
da det jo ikke ser ud til at ændre noget
FOLK må jo have deres holdninger
ergo må du finde på noget andet
så det GIDER jeg ikke
smag og behag er jo heldigvis forskellig
det bør vi undgå således som sagerne står
fordi jeg siger det!
om det må man tie
folk der ved noget om de sager, ved det er for
det ved enhver da
SÅ DET GIDER JEG IKKE
det har du ikke dækning for
jeg siger det fordi jeg mener det

Peter Fregerslev

og

Argumentation og faktiske tekster

Samfunds
litteratur

Peter Fregerslev

Argumentation og faktiske tekster

Samfunds
litteratur

Peter Fregerslev
Argumentation og faktiske tekster
1. udgave, 2015

© Samfundslitteratur, 2015

Omslag: Lisbeth Neigaard
Sats: SL grafik
Tryk: Specialtrykkeriet Viborg A/S

TRYKT BOG ISBN: 978-87-593-2161-4
E-BOG ISBN: 978-87-593-2363-2

Samfundslitteratur
Rosenørns Allé 9
1970 Frederiksberg C
slforlagene@samfundslitteratur.dk
samfundslitteratur.dk

Alle rettigheder forbeholdes.

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med Copydan, og kun efter de i aftalen nævnte rammer.

Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Indhold

Forord	7
Indledning	9

DEL 1 · ARGUMENTATION I DANSKFAGET

KAPITEL 1

Argumentation i danskfaget	15
Indledning	15
Fag og fagdidaktik	17
Danskfaget til diskussion	20
Dansk som dannelses- og kommunikationsfag	29
Kommunikativ didaktik i danskfaget	42

DEL 2 · RETORISK OG PRAGMATISK ARGUMENTATIONSANALYSE

KAPITEL 2

Retorisk argumentationsanalyse	47
Argument og argumentation	47
Stephen Toulmins argumentationsmodel	50
Redskaber i argumentationsanalysen: typer af påstande, topik, argumentationskneb og appelformer	64
Den retoriske tradition	70

KAPITEL 3

Pragmatisk argumentationsanalyse	77
Indledning	77
Sproghandlingsteori	78
Argumentationsanalyse som rekonstruktion af argumenter	93

KAPITEL 4

Argumenterende sprog	109
Hvad er en metafor?	109
Sproglig stil	115
Analysemodel til analyse af argumenterende sprog	117
Mordet på glæden	119
Oversigt over retoriske figurer	131

DEL 3 · ARGUMENTERENDE GENRER I DANSKFAGET

KAPITEL 5

Journalistiske tekster og argumenterende skriftlighed	143
Indledning	143
Journalistikkens rolle og ide	143
To lærerfyringer	148
Argumenterende skriftlighed	165

KAPITEL 6	
Argumentation i tv-dokumentaren	183
Indledning	183
Analyse og produktion af en dokumentar	196
KAPITEL 7	
Debatprogrammer og argumenterende mundtlighed	201
Offentlige debat som genre	201
Argumenterende mundtlighed og kommunikativ didaktik	216
KAPITEL 8	
Argumentation i webdebat	231
Indledning	231
Analyse af webdebat	233
It-didaktik	245
KAPITEL 9	
Argumentation i reklamen	251
Analyse af reklamer	252
Analyse og produktion af reklamer	265
Noter	269
Referencer	277
Register	287

Forord

Argumentation og faktiske tekster er en grundbog til arbejdet med faktiske tekster i undervisningsfaget dansk i læreruddannelsen – og en inspirationsbog til alle, der interesserer sig for argumentation. Bogen introducerer til argumentationsanalyse og til en kommunikativ didaktik, hvor undervisningen bygges op i tæt samspil mellem receptive og produktive læringsformer, og hvor der er vægt på mundtlighed, skriftlighed og analyse af argumentation. En side af faget, der i mine øjne er alt for lidt i spil i både læreruddannelsen og folkeskolen, selvom man skulle synes, at netop argumentation har noget at byde på i en folkeskole, der bygger på demokratiske principper.

Hvis elever i skolen skal uddanne sig til deltagende og kommunikerende medborgere, er det ikke tilstrækkeligt, at de kan udtrykke sig skriftligt og mundtligt og læse på et elementært niveau. En forudsætning er:

- at eleverne bliver fortrolige med *argumentation* som kommunikativ handling og lærer om de *argumenterende genrer*, der indgår i offentlig debat og diskussion,
- at de forstår det *sprog*, som samfundsspørgsmål og kultur formidles i,
- og at de får *hjælp til at udtrykke sig* – også uden for skolens domæne.

Vi har heldigvis mange tangenter at spille på i danskfaget. Genrekendskab, sproglig viden og hjælp til at udtrykke sig er noget af det, vi kan bidrage med!

Argumentation og faktiske tekster præsenterer en række sproglige analyseværktøjer og kan anvendes inden for flere faglige moduler i læreruddannelsen. Således både lokale moduler om faktiske genrer og de nationale moduler *Literacy* og *Multimodale tekster*.

Det er min erfaring, at dansklærere ofte finder det svært at undervise i faktiske tekster. Bl.a. fordi antallet af genrer kan virke uoverskueligt, og fordi mængden af analysetilgange gør det svært at finde en rød tråd i arbejdet. Bogen anskueliggør, hvordan arbejdet med argumentation kan bidrage til en sådan rød tråd.

Argumentation og faktiske tekster er skrevet med den ambition at skubbe på den faglige vogn i læreruddannelsen og folkeskolen. Jeg tror på, at det, der for

alvor kan løfte fagene i skolen, er *lærerne* og det faktum, at de har en ordentlig uddannelse og har mulighed for at videreuddanne sig og udnytte tilgængelig viden inden for de fag, de underviser i.

Bogen retter sig umiddelbart mod læreruddannelsen, men kan i realiteten anvendes i mange andre uddannelser, bl.a. på gymnasier, på journalistuddannelsen og inden for diverse universitetsuddannelser.

Tak til professor i retorik Christian Kock for gennemlæsning og kritik af manuskriptet til bogen. Tak til lektor Bente Kasper Madsen for kritik af dele af manuskriptet. Tak til forlagsredaktør på Samfundslitteratur Thomas Bestle for god sparring i den afsluttende proces. Tak til stud.mag. i retorik Amalie Hypolit for kritik af manuskriptet. Tak til mine studerende for evaluerende kommentarer til dele af manuskriptet. Og tak til Rasmus Fregerslev for nyttige råd og links til online-debat.

Peter Fregerslev

Januar 2015

Indledning

”Retorikkens genstand er sådanne ting, som mennesker drøfter og overvejer deres stilling til, fordi de kan være anderledes. Det uforanderlige drøfter ingen” – skrev Aristoteles i sin *Retorik* i det 4. århundrede før vores tidsregning. Aristoteles’ *Retorik* var den første bog, vi kender til, der anlagde et teoretisk perspektiv på argumentation. Det, argumentation drejer sig om, sagde Aristoteles, er ikke at overbevise *nogen*, men ”at finde de overbevisende *momenter* frem i enhver sag” (Aristoteles 2007: 23, min kursivering).

Aristoteles’ berømte ord, som jeg har citeret her, hører hjemme i en ganske anden virkelighed end den, vi i dag befinder os i, men de rummer ikke desto mindre noget centralt om det, argumentation til stadighed drejer sig om, nemlig at det er selve argumenterne og begrundelserne, der tæller! Man kan ikke ’performe sig’ til argumentation. At argumentere for en sag i en offentlig sammenhæng kræver som regel et grundigt forarbejde, lige så vel som det at aflæse argumentation kan være krævende.

Argumentation indgår i realiteten i hele vores måde at tænke og agere på og i stort set alle former for menneskelig kommunikation: ved middagsbordet, ved fordeling af praktiske gøremål, i samværet med børn, i formidling af nyheder, når vi ser en fodboldkamp, i forskningsrapporter, i retten, i politiske samtaler, ved en jobsamtale. Som den svenske retoriker Lennart Hellspong formulerer det: ”Argumentation handler som bekendt ikke bare om at overbevise andre eller om at vinde en diskussion. Det handler også om at udvikle kundskaber og løse problemer” (Hellspong 2000: 31, min oversættelse).

Argumentation indgår også i børns sprogtilegnelse og socialisering og influerer på deres opfattelse af både kultur, magtforhold og demokrati. Derfor bør alle børn have mulighed for at lære at argumentere og tilegne sig viden om argumentation, og derfor bør arbejdet med argumenterende genrer vægtes højt i danskfaget – både i læreruddannelsen og i folkeskolen.

Læsevejledning

Bogens *første del* (kapitel 1) indeholder en diskussion af danskfagets aktuelle indhold og formål og en diskussion af forholdet mellem almen didaktik og fag-